

THE ROLE OF UNION OF MUNICIPALITIES FOR PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE: THE CASE OF RESTORATION OF KOCA YUSUF HOUSE¹

Yazar / Author: Res. Asst. / *Arş. Gör.* Burak Koçak²

Hüseyin Can³

Abstract

The purpose of this study is to explain the tasks which are the responsibilities of local governments on the purpose of conserving the cultural heritage, and to guide them. The protection of cultural heritage and continuity is necessary for a healthy society structure. Therefore, also giving more value to the historical and cultural assets is necessary to ensure to the future generations. Destroying cultural heritage is not only the city's problem, is also common problem of all mankind. It is thought that the most important task is taken by the central government through the ministries so as to be protected, restored and transferred the historical artifacts to new generations. The projects are implemented by institutions such as the Ministry or their partnerships like Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA). Although local governments have a task as much as central governments have, bureaucratic difficulties and the poor budget avert local governments from doing the projects. Furthermore, local governments have not been authorized for the protection of our cultural and historic value. The duties of local governments are not only roads, bridges or water; but also cultural projects that are increasing along with development of social municipalism. In this process, one of the most important tasks of local government is to ensure the protection of cultural, historical and natural resources. It is a big problem that municipalities cannot transfer source directly to the domestic protection projects or abroad projects with the permission of Ministry of interior. There are two methods about conservation of resources to the project in terms of municipalities: One of them is to be sister city with the municipality where the building will be reconstructed, and the other is a method of transferring the source through the union of Municipalities. In this study, basic concepts relevant to the topic like culture, heritage, union of municipalities will be defined, then the problem of local governments on transferring source about protection of cultural heritage will be examined, and pilot project about cultural heritage (The Restoration of Koca Yusuf House) which is by Metropolitan Municipality of Adana, Municipality of Ceyhan and Union of Turkish World Municipalities will be analyzed.

Key Words: Culture, Heritage, Local Governments, Koca Yusuf Project, Restoration.

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA BELEDİYE BİRLİKLERİNİN ROLÜ: KOCA YUSUF PROJESİ ÖRNEĞİ

Özet

Bu çalışmanın amacı, kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimlere düşen görevleri izah etmek ve onlara yol göstermektir. Kültürel mirasın korunması ve sürekliliği, sağlıklı bir toplum yapısı için gereklidir. Bu nedenle, tarihi ve kültürel varlıklara daha çok değer verilmesi ve bunların gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması gerekmektedir. Kültürel mirasın yok olması sadece o kentin veya o kent halkının problemi değil, bütün insanlığın ortak problemidir. Tarihi eserlerin korunmasında, restore edilmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında en önemli görevi bakanlıklar vasıtasıyla merkezi yönetimlerin üstlendiği düşünülür. Hazırlanan projeler

¹ Bu çalışma 28 – 29 Nisan 2018 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen "ICOME18, Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi"nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Çalışma, ICOMEP18'de sunulmuş olan çalışmanın genişletilmiş halidir

² Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, burak.kocak@erdogan.edu.tr

³ Türk Dünyası Belediyeler Birliği, hcan@tdbb.org.tr

Bakanlık üzerinden veya onlara bağılı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) gibi kurumlar üzerinden hayata geçirilir. Fakat yerel yönetimlere de en az merkezi idare kadar görev düşmesine rağmen gerek bütçe yetersizliği, gerekse bürokratik engeller yerel yönetimlerin bu projeleri üstlenmelerine engel olmaktadır. Ayrıca kültürel ve tarihi değerlerimizin korunması alanında yerel idarelere istenilen ölçüde yetki tanımlanmamıştır. Sosyal belediyeciliğin gelişmesi ile birlikte yerel yönetimlerin görevleri klasikleşen şekilden uzaklaşmakta, sadece yol, köprü, su gibi hizmetlerle sınırlı kalmayıp kültürel projeleri de içine almaya başlamaktadır. Bu süreçte yerel yönetimlerin en önemli görevlerinden birisi de tarihsel, kültürel ve tabii kaynakların korunmasını sağlamaktır. Belediyelerin yurt içinde veya İçişleri Bakanlığı'nın izniyle yurtdışında gerçekleştireceği koruma projelerine doğrudan kaynak aktarmaması kültürel mirasın korunması kapsamında karşımıza çıkan bir problemdir. Koruma projelerine kaynak aktarmanın belediyeler açısından iki yöntemi mevcuttur: Bunlardan birisi restorasyon yapılacak yapının bulunduğu belediye ile kardeş şehir olunması, diğeri ise kaynağın Belediye Birlikleri aracılığı ile aktarılması yöntemidir. Türkiye'de bazı belediyeler bahsi geçen zorlukları aşmak amacıyla belediye birlikleriyle işbirliği yapmaktadırlar. Bu çalışmada kültür, kültürel miras, belediye birlikleri gibi konuyla alakalı temel kavramlar tanımlanacak, daha sonra ise kültürel mirasın korunmasında yerel idarelerin kaynak aktarma problemi incelenecek ve Ceyhan Belediyesi, Adana Büyükşehir Belediyesi ve Türk Dünyası Belediyeler Birliği işbirliğinde gerçekleştirilen kültürel miras projesi (Koca Yusuf'un Evi Restorasyon Projesi) ile beraber konu ile ilgili öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Miras, Yerel Yönetimler, Koca Yusuf Projesi, Restorasyon.

1. Giriş

Kültürel mirasın korunması, günümüzde devletlerin ve toplumların ilgisini çeken konulardan biri haline gelmiştir. Bu konu Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi organların çalışma alanlarına girmiş ve buna yönelik birçok uluslararası düzenlemeler ve uygulamalar hayata geçirilmiştir.

Tarihi kent merkezleri ve yapılar kent kimliğini oluşturmada önemli unsurlardır. Tarihi alanların korunması o kentin kimliğinin korunması anlamına gelmektedir. Bu nedenle kültürel mirasa merkezi ve yerel yönetim idareleri tarafından sahip çıkılması önemli bir kimlik kazanımı oluşturur.

Kültür varlıklarının korunması ve tarihi mirasın sahiplenilmesine yönelik uygulamalara özellikle son on yılda büyük önem verilmiş ve önemli aşamalar kaydedilmişse de kültürel mirasın büyüklüğü bu konuda yapılan çabaların yine de yeterli olmadığını göstermektedir. Örneğin, Bizans döneminden günümüze kadar gelebilmiş olan Bizans Surlarının bugünkü durumunun iyileştirilmesi için merkezi ve yerel yöneticilerin çalışmalarının daha etkin olması gerekmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, somut ve somut olmayan kültürel değerlerin yeterince önemsenmediği veya önemsendiği halde yeterince kaynak ayrılmadığı, kültürel mirasın korunması mantığının merkezi ve yerel yönetim idarelerince ve bununla paralel olarak toplum tarafından yeterince benimsenmediği görülmektedir.

Türkiye'de, 2004 yılından önce tarihi ve kültürel mirasın korunması sorumluluğu çok büyük oranda merkezi örgütlenme içerisinde yer alan Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmekteydi. 2004 yılında 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nda kültürel mirasın daha aktif bir şekilde korunmasına yönelik getirilen yasal düzenlemeler, 2005 yılında yürürlüğe giren yerel yönetimler yasalarına da yansıtılmıştır. Ancak bu düzenlemeler yerel yönetimlerin kültürel mirasın korunmasına yönelik yapacağı çalışmaların özellikle mali açıdan ve yasal olarak önünü açmasında yeterince etkili olmamıştır. Ülkemizde herhangi bir belediye başka bir belediye sınırları içerisinde yer alan tarihi ve kültürel bir yapının restorasyonu veya koruma çalışmalarına direk olarak mali olarak kaynak sağlayamamakta, bu koruma

işlemini Belediye Birlikleri aracılığı ile şartlı bağış yönetimi ile gerçekleştirebilmektedir. Bu bağlamda, Belediye Birlikleri kültürel mirasın korunmasında köprü vazifesi görmektedir. Fakat bu durum belediyeler tarafından fazla bilinmemekte ve kullanılmamaktadır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, konuya ilişkin temel kavramların tanımı yapılacak, kültür ve kültürel miras kavramları tanımlanarak kültürel mirasın korunması gereksiniminin Türkiye’de ve dünyada neden ortaya çıktığı, bununla ilgili kurulan kuruluşlar ve konu ile ilgili mevzuat incelenecektir. İkinci bölümde, Belediye Birliklerinin tanımı yapılarak, kültürel mirasın korunması alanında belediye birliklerinin rolü, Ceyhan Belediyesi ve Adana Büyükşehir Belediyesi’nin Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) aracılığı ile restore ettirdiği “Koca Yusuf Evi Restorasyon Projesi” ile açıklanmaya çalışılacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise çalışmada incelenen konu ile ilgili çıkartılan sonuçlara ve önerilere yer verilecektir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Kültür

1843 yılında Gustav Klemn’in ele aldığı “İnsanlığın Genel Kültür Tarihi” isimli eserde “Kültür” kelimesi, bir insan topluluğunun yetenek ve becerileri, sanatları ve gelenekleri olarak birlikte yaşama tarzı biçiminde tanımlanmıştır (Usal ve Kuşluvan, 2002: 105-106). Yirminci yüzyılın ilk çeyreğine kadar Fransız ve İngilizler, Almanlardan farklı olarak “uygarlık - civilisation” sözcüğünü kullanmayı tercih etmişlerdir (Güvenç, 1993: 96). Polonyalı antropolog Malinowski ise kültürü “*insan gereksinimlerinin karşılanması için doğrudan doğruya ya da detaylı olarak çalışan araç ve gereçler ile gelenek görenekler ve bedensel veya düşünceyle ilişkili alışkanlıkların tümü*” olarak tanımlamıştır (Dalkılıç, 2007: 27).

Kültür ile ilgili olarak birçok alanda farklı tanımlar yapılmıştır. Kültürün bu kadar geniş tanımlara sahip olması ve çok farklı bilimsel alanlarda kullanılması tek bir tanımda toplanmasını güçleştirmektedir. Kültür kelimesi beşeri alanda eğitim; estetik alanda güzel sanatlar; bilim alanında, uygarlık; teknoloji ve biyoloji alanında ise üretme, tarım, ve yetiştirme anlamları taşır (Güvenç, 1993: 98). Daha geniş anlamda kültür olgusunu incelersek, toplumların duygularını, düşüncelerini, davranış kalıplarını; tarih bilincini; sosyal yapısını; bunu meydana getiren dil, din, hukuk, ahlak, sanat, ekonomi gibi sistemler bütünlüğünü ve tüm bu sistemleri kapsayan hayat şekillerinden oluşmaktadır (Yücel ve Yeni Yıldız, 1990: 57). İşte tüm bunları yansıtan sözcük anlamıyla kültür, bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü duygu, düşünce, dil, sanat ve yaşayış unsurlarını yansıtır (Eker, 2005: 30), bir topluluğun, giyecek, barınak, korunma, üreme ve benzeri gibi temel ihtiyaçların karşılanması açısından yarattığı ve sahip olduğu, maddi ve manevi ürünlerin tümüdür (Örnek, 1971: 148). Konumuz ile bağlantılı olması yani geniş çerçeve bakımından kültür; tarihsel ve toplumsal gelişim sürecinde bütün maddi ve maddi olmayan değerler ve bunları oluşturmada, kullanmada ve gelecek nesillere aktarmada kullanılan araçların tümünü ifade eder.

2.2. Kültürel Miras

Miras kelime anlamı olarak bir kuşağın kendinden sonra gelen kuşağa aktarabildiği şeyler olarak tanımlanmaktadır. Kültürel miras ise, atalarımız tarafından bizlere miras olarak bırakılan, toplumsal ve bireysel olarak değer verdiğimiz için korumayı seçtiğimiz, insan iletişiminin ve davranışının dışı yansımış eserleri ve ifadeleri şeklinde tanımlanır. Kültürel miras, geçmişin bir haritası ya da tekrar

yorumlanmasıdır. Aynı zamanda, geçmişi hatırlatıcı ve temeli değer olan bir kavramdır. Tarih geçmişi keşfeder ve açıklar, miras ise gelecekte var olabilmek için oluşturulan amaçları gerçekleştirmek için geçmişi açıklığa kavuşturur.

Kültürel miras aslında çok farklı boyutlara sahip bir düşünceyi ifade etmektedir. Kültür ve miras iç içe geçmiş kavramlardır. Bu sebeple; kültürel mirasa, “*kültürün somutlaşmış, nesneleşmiş veya kavramlaşmış yapılarının özü de*” denilebilir (Üçgan, 2012:4). Kültürel miras, geniş bir alana ve zamana yayılmış bir kavram olduğu için tarihçiler, sosyologlar ve filozoflar kültürel mirasa konu olabilecek şeyleri belirlemede zorlanmışlardır.

Kültürel mirasın kapsamına giren şeyler, 1980’lerde “kültürel ve doğal değer” olarak adlandırılmaktaydı. Uluslararası alanda kullanılan kelime ise “varlık” olarak belirlenmiştir (Asatekin, 2004: 42). Yirminci yüzyılın sonunda kültürel mirasın kapsamı, somut ve somut olmayan kültürel miras olarak uluslararası alanda ikiye ayrılarak kullanılmaya başlanmıştır (Ahmad, 2006: 298). Günümüzde de “Kültür ve doğa varlığı” kavramı hala kullanılmaya devam etmektedir.

Geniş anlamda kültürel varlıklar, yerin üstünde, yerin altında veya su altında var bulunan, geçmiş dönemlere dair bilgiler sunan belge niteliğindeki taşınır ve taşınmaz eserler olarak tanımlanabilir (Asatekin, 2004: 22). Kültürel miras olarak nitelendirilecek değerler Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kapsamında tanımlanmıştır. Sözleşmeye göre uluslararası alanda kültürel miras “*sanat, tarih veya bilim açısından istisnai evrensel değer taşıyan mimari eserler, heykel ve resimler, arkeolojik nitelikteki elemanlar, yapılar veya yapı toplulukları, arkeolojik sitler, su altında kalan arkeolojik alanlar, kitabeler, batıklar, mağaralar gibi insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri gibi somut eserlerden ve geleneksel, tarihi, manevi, dini, ahlaki değerler gibi somut olmayan öğelerden oluşmaktadır. Buradan hareketle, tarihi sit alanları, kaleler, saraylar her türlü mimari kalıntı, yapı taşı, sözlü ve sözlü olmayan yani somut veya somut olmayan kültür varlıkları bu mirası oluşturan en önemli kaynaklar arasında yer almaktadır*” (Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/somutkulturelmiras/somut_kulturel_miras.pdf, Erişim Tarihi: 03.12.2017).

2.3.1. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras varlıkları, gelenek – görenek gibi toplumun manevi kültürünü temsil eder. Somut olmayan kültürel miras, farklı toplulukların birbirlerinin kültürlerini anlamayı, kültürlerin birbirlerine saygıyla ve eşitlikçi yaklaşımlarına yardımcı olur (Dedehayır, 2008: 20). 17 Ekim 2003 tarihinde UNESCO’nun 32. Genel Konferansı’nda “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” kabul edilmiştir (Oğuz, 2006: 1). Bu sözleşmede UNESCO somut olmayan kültürel mirası; “Somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar, anlamına gelir” şeklinde tanımlamıştır. UNESCO’nun somut olmayan kültürü hakkında yaptığı sınıflandırma şöyledir (UNESCO, 2003);

a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar;

- b) Gösteri sanatları;
- c) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve Şölenler;
- d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar;
- e) El sanatları geleneği.

Sözleşmeyi kabul eden ülkeler, koruma programına almak için kendi toprağı üzerindeki somut olmayan kültürel mirasın bir veya daha fazla envanterini çıkarmayı ve bu envanterleri düzenli olarak güncelleştirmeyi taahhüt etmektedir. Sözleşme, TBMM'nin 19.01.2006 tarihli oturumunda oy birliği ile kabul edilmiş, 5448 sayılı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun" 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve Türkiye'nin taraf olma süreci 27 Mart 2006 tarihinde tamamlanmıştır (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060121-1.htm>, Erişim Tarihi: 10.11.2017).

2.3.2. Somut Kültürel Miras

Somut kültürel miras denince aklımıza tarihi kentler, arkeolojik sitler, kültürel objeler ve kültürel alanlar veya taşınabilir kültürel varlıklar gibi maddi kültürel değerler gelir.

Somut kültürel miras, Türkiye'de 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde, "*tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya sualtındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır*" olarak tanımlanmıştır. Somut kültürel miras da, taşınmaz kültürel miras ve taşınır kültürel miras biçiminde ikiye ayrılmıştır (Aslan ve Ardemagni, 2006).

2.4. Kültürel Mirasın Korunması Gereksinimi

İnsanın yaşadığı çevreyi, doğal ve kültürel çevre olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. İnsanların değer verdiği, kullandığı, değiştirdiği, bu nedenle yönettiği, koruduğu ve istismar ettiği doğal çevrenin bileşenlerine doğal kaynaklar denilmektedir. İnsanoğlunun doğal çevre ile etkileşiminin sonucunda ise kültürel kaynaklar oluşur (Pearson ve Sullivan, 1995: 4). Bu anlamda, miras kavramı hem doğal kaynakları hem de kültürel varlıkları içermektedir.

Geçmiş dönemlere baktığımızda her devirde medeniyetler mirasını koruma endişesi yaşanmıştır (Erder, 1999: 70). Fransız İhtilali'nden sonra kentlerde yaşanan yıkımlar kentlerin korunması düşüncesinin yayılmasını sağlamakla beraber, modern anlamda kültürel mirası koruma düşüncesinin temeli ise 19. yüzyıla denk gelmektedir (Yılmaz ve Üçer, 2004: 47).

Kültürel varlıklar doğal çevrede oluştuklarından dolayı kültürel miras, kendine ait doğal çevresi ile korunması gerekli olmuştur. Günümüzde sınırlı sayıda bulunan, çok kolay bozulan olan ve yenilenmesi olanaksız kültürel mirasımız; süratle çoğalan kentleşmenin, endüstriyel gelişmelerin ve tarımsal faaliyetlerin etkisiyle yoğun bir tahribata uğramaktadır. Hatta insanlık tarihi bakımından büyük öneme sahip olan kültürel yapıların içinde bulunduğu mevcut tarihsel katmanlar; savaşların, felaketlerin, plansız yapılışmaların, merkezi ve yerel yönetimlerin büyük ölçekli karayolu, baraj, metro gibi imar çalışmalarının ve türlü ihmaller sebebiyle teker teker yok olmaktadır. Kültürel mirasın yaşatılması noktasında dünya genelinde yaşanan bu ve buna benzer problemler, zamanla ulusal ve uluslararası ölçekte birçok koruma ilkelerinin

belirlenmesini zorunlu kılmıştır. Bu sebeple dünya genelinde ve ülkeler özelinde birtakım sözleşmeler, yasalar, tüzükler ve yönetmelikler tanımlanmıştır.

2.5. Kültürel Mirasın Korunması Alanında Uluslararası Sözleşmeler

İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa kentlerinde sebep olduğu tahribatların ardından kent merkezlerinde yürütülen çeşitli yenileme çalışmalarında ortaya çıkan buluntular, kültürel mirasın korunmasında bazı uluslararası kurum ve kuruluşların oluşumuna hız kazandırmıştır. Savaşın ardından "bombalanmış tarihin" yeniden aynı insanlara ve kentlere kazandırılması için başlatılan girişimler sayesinde kültürel mirası "korumanın genel ilkelerini ve kurallarını" belirleyen önemli çalışmalar yapılmıştır (Ekinci, 2003: 236). Böylece kültürel mirasın korunması daha da önem kazanmış ve 1945 yılında "Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)" kurulmuştur.

1960'lı yıllarda artan ve günümüzde de sürmekte olan imar uygulamalarının kentlerdeki kültürel mirası tehdit etmesi bu girişimlerin ülkemizde de artmasını sağlamıştır. UNESCO Sözleşmesi, Türkiye'nin de taraf olduğu ilk uluslararası sözleşmelerden birisidir. Sözleşmeye taraf olan devletler kültür varlıklarının korunmasını, emniyete alınmasını ve bunlara riayet edilmesini kabul etmişlerdir (UNESCO, 1954).

1964 yılında düzenlenen, Tarihi Anıtlarla ilgili "Mimar ve Teknisyenlerin İkinci Uluslararası Kongresi"nde kabul edilen "Venedik Tüzüğü" ile kültür varlığının kapsamı oluşturulmaya çalışılmıştır. Tüzüğün birinci maddesi: "*Tarihi kültür varlığı kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.*" şeklindedir (http://akademik.maltepe.edu.tr/~ismailbasoglu/venedik_tuzuk.pdf, Erişim 10.11.2017). Bu yeni görüşle kültürel mirası koruma kavramı, korunması gerekli kentlerin bir bölümünü ya da gereğinde bütünü de içerebildiği gibi, yöresel mimari açısından değişmemiş ya da az değişmiş bir kırsal yerleşmeyi de kapsayan duruma gelmiştir (Sey, 2003).

Birçok devlet 1972 yılında UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Kültür ve Doğa Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesi'ne imza atarak sınırları içindeki kültür mirasını koruyacaklarını taahhüt etmişlerdir. Türkiye de bu sözleşmeye 1982 tarihinde taraf olmuştur. 1975 yılında Avrupa Konseyi tarafından ilan edilen "Avrupa Mimari Miras Yılı" kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda ise "Avrupa Mimari Miras Tüzüğü" hazırlanmış ve 26 Eylül 1975 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir (Çomak, Kutlu, 2014:836).

UNESCO, 2001 yılında Sualtı Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini, 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini ve 2005 yılında Kültürel Anlatımların Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesini kabul etmiştir. Türkiye ise bu anlaşmalardan "Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi"ni 1983 yılında, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ni ise 2006 yılında kabul etmiştir (Oğuz, 2007: 5). Bunların yanında, Türkiye, 1989 yılında "Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi"ni, 1999 yılında da "Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi"ne imza atmıştır.

2.6. Türkiye’de Kültürel Varlıkların Korunmasının Tarihçesi ve Yasal Düzenlemeler

Tarihi ve kültürel mirasın korunması ile ilgili Cumhuriyete gelene kadar bir takım önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu alandaki ilk çalışmalara Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki çalışmalar genel olarak yapılar ile ilgili gerçekleştirilmiş, tarihsel çevre ölçęindeki koruma uygulamalarına çok fazla önem verilmemiştir.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte koruma alanındaki girişimler, özellikle arkeoloji alanında önemini artmaya başlamıştır. Toplumla toprak arasında bağı güçlendiren en önemli araç kültürel değerlerdir. Yeni kurulan Cumhuriyetin anayurdu Anadolu kabul edilmiş ve her türlü kültür değeri de Cumhuriyet Türkiye’sinin malı olarak değerlendirilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bu alandaki diğer bir önemli gelişmesi ise eski eser ve anıtların belgelenmesi işlemi olmuştur. Eski Eserleri Koruma Encümeni olarak anılan Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni Türkiye’de kültürel varlıklarla ilgili denetleme ve karar organı olan ilk örgüttür (Tapan, 1998: 202). Cumhuriyetin ilk yıllarında müzecilik alanında da birçok gelişmeler olmuş, Ankara Etnografya Müzesi (1925) ve İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (1937) başta olmak üzere birçok müze açılmıştır.

Atatürk, 1935 yılında Florya Köşkü’ne Hasan Fehmi Çambel’i (Türk Tarih Kurumu Başkanı) ve Afet İnan’ı çağırarak ve “her türlü kültürel ve arkeolojik belgeleri toplanma, koruma, restorasyonu için yeterli tedbirlerin alınması, gerekli kurumlarla işbirliği, yerel çevrelerin duyarlı olmaları, yalnızca kazıların yeterli olmayacağı, buluntuların restorasyonu yapılarak korunmaları” ile ilgili 10 maddelik emir yazdırmıştır (Yıldız, 2010).

Kentleşmenin hızlı yaşandığı 1950’lerde tahribata uğrayan taşınmaz eski eserleri koruma çabaları önem kazanmıştır. 1951 senesinde çıkartılan 5805 sayılı yasa ile “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” kurulmuş ve imar faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek imar ve eski eserler sorunlarını çözmek ve korunmalarını denetlemek amaçlanmıştır (Çelik ve Yazgan, 2007: 5).

1961 Anayasası’nın 50. maddesi “*Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar*” ifadesiyle somut kültürel miras ilk kez anayasal güvence altına alınmıştır (Kili ve Gözübüyük, 2000: 187). Böylece, 1961 Anayasası koruma görevini devlete yüklemiştir. Daha sonra 1973 yılında kabul edilen “1710 sayılı Eski Eserler Kanunu” korunacak değerler konusunda yeni tanımlamalar getirmiş ve bunu kentsel sit kavramına yer vererek gerçekleştirmiştir.

1975 yılında kabul edilen “Amsterdam Deklarasyonu”nda belirlenen ilkeler, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı, “Tespit ve Tescil” ve “Koruma Planlaması” birimlerinin kurulmasını sağlamıştır (Madran, 2010). Böylece Türkiye’de ilk programlı, belli amaçlara yönelik ve kuralları konmuş bir envanter çalışmasının yapılmasına başlandığı söylenebilir.

1982 Anayasası (63. madde) “*Devlet tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alır*” hükmüyle koruma anlayışını 1961 Anayasası’na göre daha geniş kapsamlı olarak ele almış ve aynı şekilde devlete kültür ve tabiat değerlerini koruma görevini vermiştir.

1983 yılında 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” yürürlüğe girmiş, 5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 2863 Sayılı Kanunun bazı maddelerinde değişik yapılmıştır. Günümüzde de kültürel mirasın korunması ve yaşatılması Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün denetimi ve kontrolü altındadır.

3. KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA BELEDİYE BİRLİKLERİ’NİN ROLÜ

3.1. Belediye Birlikleri

Yerel yönetim birlikleri 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu’nda yer alan tanıma göre; “Birden fazla mahalli idare idarenin yürütmekle görevli oldukları hizmetlerden bazılarını birlikte görmek üzere kendi aralarında kurdukları kamu tüzel kişisi” olarak belirtilmiştir (Daoudov, 2012: 55).

Kentsel sorunların çözebilmek için sorumlu aktörlerin başında belediyeler gelmektedir. Fakat kentsel sorunların büyüklüğüne göre belediyelerin hem siyasal hem de ekonomik açıdan zayıf olması (Demirkol, 2017:146) belediyelerin tek başına tüm işlere yetememesine neden olmaktadır. Birlikler yerel yönetimlerin kendilerine verilen mecburi ya da isteğe bağlı görevlerin bir veya birkaçını ortaklaşa yürütmek ve çeşitli işbirlikleri yapmak üzere belediyeler arasında ya da diğer yerel yönetim birlikleri ile kurdukları ortak idarelerdir. Yerel yönetim birlikleri, yerel yönetimlerin gereksinimlerini zamanında ve daha kaliteli hizmetlerle karşılamaları için destek veren kuruluşlardır (Köseoglu, 2010).

Türkiye’de yerel yönetim birliklerine dair ilk anayasal düzenleme, 1961 Anayasası’nın 166/4 maddesinde “Mahalli idarelerin kendi aralarında birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir, bu idarelere görevleriyle orantılı gelir kaynakları sağlanır” şeklindedir (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, Erişim Tarihi: 17.02.2018). Ayrıca, 1982 Anayasası’nın 127/5 maddesi ise “Mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla kendi aralarında Bakanlar Kurulu’nun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.” (Bozlağan ve Demirkaya, 2008: 232) şeklinde ifade edilmiştir.

Yerel işbirliği imkanlarının çoğalmasıyla beraber, sürdürülebilir insani ve sosyal gelişim ve sürdürülebilir kalkınmadan sorumlu duruma gelen belediyeler ekonomik olarak dayanışma ve işbirliğine daha fazla ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Bu ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkan belediye birlikleri her geçen gün önemini arttırmaktadır.

3.2. Kültürel Miras ve Belediye Birlikleri

Belediyeler arası işbirlikleri, ulusal ve uluslararası alanda belediyelerin belli bir konuda veya konularda süreli veya süreyle bağlı kalmadan birlikte çalışmalarını ifade eder (TBB, 2012). Bu çalışma alanlarından birisi de “kültürel ve tarihi mirasın korunması”dır.

Kültürel mirasın korunması çalışmalarında yerel yönetim birimlerinin özellikle de belediyelerin önemi büyüktür. Ancak kültürel ve tarihi değerlerin korunmasında yerel yönetimler gerektiği gibi etkin olamamaktadır. Çünkü koruma ve

yaşatma mevzuatında yerel yönetimlere gerektiği kadar yetki verilmemektedir. Bu nedenle belediyeler tarihi ve kültürel varlıkların korunması hususunda faydalı olamamaktadırlar.

Türkiye'deki mevzuatın kentlerdeki tarihsel ve kültürel varlıkları koruma sorumluluğu Kültür ve Turizm Bakanlığı'na vermesi, kentlerin asıl sahibi olan yerel yönetimlerin ise yalnızca alınan kararları uygulamakla sorumlu oldukları şeklinde bir algı oluşturmuştur. Bunun sonucu olarak da yerel yönetimler ile korunması gereken kültürel ve tarihi değerlerimiz yeterince korunamamaktadır.

1982 Anayasasının, tarihi ve kültürel mirasın korunması konusunda yeterli olamadığı gözlemlenmektedir. 1982 Anayasası'nın 63. maddesinde kültürel ve tarihi mirasın korunmasına ilişkin *"Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır."* hükmü yer almaktadır (https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf, Erişim Tarihi:05.01.2018). Ancak 2004 yılı öncesine kadar bu hüküm işlevsiz bir durumdadır. 2004 yılından itibaren yürürlüğe konulan yasalarla bu hüküm daha somut ve uygulanabilir bir hale getirilmişse de konu ile ilgili yetersizlik devam etmektedir.

1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"nda yerel yönetimlere ve özellikle de belediyelere kültürel mirasın korunması ile ilgili kısıtlayıcı yetkiler verilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanununda ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda ise kültürel ve tarihi mirasın korunması ile ilgili belediyeleri yönlendirici ve açıklayıcı hükümlere yeterince yer verilmemiştir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda kültürel ve tarihi mirasın korunmasına ilişkin en somut ibare, "Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları" bölümünü içeren 7. maddesinde yer almaktadır ve; *"Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek."* şeklinde ifade edilmiştir (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, Erişim Tarihi:15.02.2018).

Belediyeler kültürel mirasın korunması projelerine, 5393 sayılı Belediye Kanununun "Meclisin görev ve yetkileri" bölümünü içeren 18. maddesinde yer alan; *"Yurt içindeki ve İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahalli idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek"* ibaresi kapsamında belediye meclislerince alınan kararlar mali kaynak sağlayabilmektedir. Yurtdışına yapılacak yardımlarla ilgili ise İçişleri Bakanlığı'nın onayının alınması gerekmektedir.

Belediyelerin yurtiçi veya yurtdışındaki kültürel mirasın korunmasına yönelik destek verebilmesinin diğer bir alternatifi de "Belediye Birlikleri"dir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun, "Yurt dışı ilişkileri" bölümünü içeren 74. maddesinde yer alan; *"Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir. Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahalli idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir. Birinci ve ikinci fıkra gereğince yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden İçişleri Bakanlığının izninin alınması zorunludur."* (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, Erişim Tarihi: 17.02.2018) ibaresi kapsamında mali kaynak sağlayabilmektedir.

Türkiye'deki mevcut mevzuat incelendiğinde, belediyelerin, kendi sınırları dışında kalan yurtiçindeki ve yurtdışındaki tarihi ve kültürel yapıların korunmasına yönelik proje ve faaliyetlere doğrudan mali kaynak sağlama noktasında iki seçeneğinin var olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, yapının bulunduğu yerdeki belediye ile kardeş şehir olunması ve diğeri ise belediye birlikleri aracılığı ile bu kaynağı aktarması şeklindedir.

Küreselleşme ve halkın hizmet konusunda yerel yönetimlerden beklentilerinin artması yerel yönetimlerin önemini arttırmıştır. Bu bilinçle hareket edilerek 2003 yılı sonrasında merkezi hükümet tarafından yerel idarelere özellikle belediyelere önem vermeye başlanmış ve yerel idareler de hemen hemen her konuda bilinçli bir yapıya sahip olmaya başlamışlardır. Geçmişte var olan kaynak yetersizliği ve diğer nedenlerle kültürel mirasın korunması yönünde yerel yönetimlerin yaşamış olduğu sıkıntılar yerelleşme anlayışı ile birlikte önemli ölçüde giderilmiş ve yerel yöneticilerin kültürel mirasımızın korunmasına yönelik çabaları artmıştır.

Belediyelerin, kültürel ve tarihi mirasın korunmasına yönelik girişimlerde tercih edebildikleri yöntem, hem denetim hem de hesap verilebilirlik açısından bu yardımları Belediye Birlikleri aracılığı ile yapmaktır. Bunun en güzel örneklerinden birisi de Ceyhan Belediyesi ve Adana Büyükşehir Belediyesi'nin Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) aracılığı ile Bulgaristan'ın Hitrino Belediyesi sınırları içerisinde yer alan dünyaca ünlü güreşçimiz "Koca Yusuf"un evinin restore edilerek müzeye çevrilmesi projesidir.

3.3. Ceyhan Belediyesi'nin, Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Aracılığı ile Koca Yusuf Evi Restorasyonu

3.3.1. Bulgaristan'da Yerel Yönetimler ve Kültürel Miras

Bulgaristan Cumhuriyeti'nin mevzuatına baktığımızda belediyelere çevre ile ilgili olarak su tedarik etme, çöp toplama, itfaiye, mezarlık gibi asli görevlerin yanında, "kültür ve sanat" görevleri de verilmiştir. Belediye tiyatrolarını açma ve işletme, müzeler açma belediyelerin görevlerindedir (Güler, 1995:85). Belediye meclisi kültürel, tarihi ve mimari eserlerinin korunmasıyla ilgili gerekli kararları almaktadır. Bulgaristan'da yerel yönetimlerin yasal dayanağı 1991 tarihli Mahalli İdarelerin görev alanı Yerinden Yönetim ve Mahalli İdareler Kanunuyla düzenlenmiştir. Bu kanunun "kültürel, tarihi ve mimari eserlerin korunması ve idamesinin sağlanması" görevini mahalli idareler vermektedir (Çelen,2012:503).

Bulgaristan merkezi yönetimi, ülkenin tanıtımına katkı sağlamak amacıyla son yıllarda kültürel mirasa daha çok önem vermiştir. Hatta 2013 yılında Bulgaristan sınırları içerisinde yer alan altı eserin Kültürel Miras Listesi'ne alınması için 7UNESCO'ya başvurmuşlardır (www.anadolujansi.gov.tr, Erişim Tarihi:26.12.2017). Bulgaristan'ın bu çabaları sadece merkezi yönetimler ile sınırlı kalmamış ve yerel yönetimler tarafından da desteklenmiştir. Kültürel mirasın korunmasına destek isteyen Hitrino Belediyesi'de sınırları içerisinde bulunan, Türkiye için önemli bir isim olan Koca Yusuf'un evinin restorasyonunun yapılması için Türk Dünyası Belediyeler Birliği'ne başvuruda bulunmuştur.

3.3.2 Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB)

Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB), Türk Dili ve Lehçelerini Konuşan Ülkelerin Devlet Başkanları, 2000 yılı Azerbaycan zirvesinde, ülkelerarası işbirliğinin geliştirilmesi ile ilgili alınan kararların 6. maddesinde; "Yerel Yönetimler Arasında İşbirliğinin Geliştirilmesi" kararını almıştır. Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB),

özellikle Türk Dili ve Lehçelerinin konuşulduğu ülke ve bölgelerde ve buralarla coğrafi, tarihi, kültürel ortaklıkları bulunan yerlerdeki kent ve kent yönetimi ile ilgili çalışmalar yapmak amacıyla 6464 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 12 Kasım 2003 yılında kurulmuştur. TDBB, faaliyetlerine 3335 sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması hakkındaki yasa hükümleri çerçevesinde devam etmektedir (www.tdbb.org.tr, Erişim Tarihi :15.12.2017).

Birliğin faaliyet alanları, kent ve kent yönetimi, belediye hizmetleri, sosyal ve kültürel hizmetler, eğitim hizmetleri ve uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi olmak üzere 5 ana başlık altında belirtilmiştir. Bu başlıklardan sosyal ve kültürel hizmetler bölümünde “*Kentlerin kendi tarihi ve kültürel kimliklerini koruyucu çalışmalar yapmak, kentlerde kültür ve sanatın gelişimine yardımcı olmak, belediyelere danışmanlık ve proje desteği sağlamak, konuyla ilgili tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek, kurulmasını teşvik etmek ve desteklemek, bu hususlarda işbirliğini ve koordinasyonu sağlamak.*” şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdbb.org.tr, Erişim Tarihi :13.12.2017).

TDBB, kuruluşundan beri kültürel mirasın korunmasına dair bir çok projeye imza atmıştır. Bu çalışmaları incelediğimizde özellikle 2011 yılından itibaren belediyeler ile işbirliklerinin arttığını görmekteyiz. Konumuzun da temelini oluşturduğu gibi bu projeler sayesinde kültürel mirasın korunmasına katkı sağlanmıştır.

Table 1 / Tablo 1: TDBB'nin Kültürel Mirasa Dair Projeleri (2011 – 2015) / Projects of TDBB on Cultural Heritage (2011 – 2015)

Kaynak: TDBB Faaliyet Raporları (2011-2015).

PROJE ADI	PARTNER KURULUŞ	PROJE YILI
“Uluslararası Geleneksel Türk Spor Oyunları Etkinliği”	Denizli Büyükşehir Belediyesi	2011
“Balkan Spor Oyunları ve Büyük Balkan Buluşması”	Yalova Belediyesi	2012
“İpek Yolu Belediye Başkanları Forumu”	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	2012
“Türk Dünyası Mühendislik, Mimarlık ve Şehircilik Kurultayı”	Trabzon Büyükşehir Belediyesi	2012
“1. Uluslararası Çocuk Oyunları Şenliği”	Çayırova Belediyesi	2013
“23 Nisan Uluslararası Çocuk Şenliği, Çocuk Eğitim ve Eğlence Fuarı”	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	2013
“İstanbul-Gyeongju Dünya Kültür EXPO 2013”	İstanbul Büyükşehir Belediyesi	2013
“Aba Güreşleri” Etkinliğine	Antakya Belediyesi	2013
“Marka Şehir Bolu ve 1. Uluslararası	Bolu Belediyesi	2013

Köroğlu Festivali”		
“23 Nisan Uluslararası Çocuk Şenliği, Çocuk Eğitim ve Eğlence Fuarı”	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	2014
“19. KKTC Uluslararası İskele Belediyesi Halk Dansları Festivali”	KKTC İskele Belediyesi	2014
“7. Uluslararası Avrasya Dünya Kültür Mirası Şehirler Konferansı”	Kazakistan Aktau Belediyesi	2014
“Marka Şehir Bolu ve 2. Uluslararası Köroğlu Festivali”	Bolu Belediyesi	2014
“Doğumunun 100. Yılında Rahmankul Han”	Zeytinburnu Belediyesi	2014
“Uluslararası Ninni Festivali”	Esenler Belediyesi	2015
“Marka Şehir Bolu ve 3. Uluslararası Köroğlu Festivali”	Bolu Belediyesi	2015
“505. Ayvatovica - Ayvaz Dede Şenlikleri”	Travnik Belediyesi	2015
“19. Türk Dünyası Günleri”	Kastamonu Belediyesi	2015
“Koca Yusuf Evi Restorasyonu” Projesi	Bulgaristan Hitrino Belediyesi ve Adana Büyükşehir Belediyesi	2015

2.3.3. TDBB, Ceyhan Belediyesi ve Adana Büyükşehir Belediyesi İşbirliğinde Koca Yusuf Evi Restorasyonu

Belediyelerin kültürel mirasın korunması ile ilgili başka belediyelere kaynak aktarmasında iki yol olduğunu belirtmiştik. Bunlar kardeş şehir ilişkisi yöntemi ve belediye birlikleri üzerinden kaynak aktarım yöntemi idi. Yukarıda detaylı açıkladığımız bu yöntemlerden çalışmamızın da temelini oluşturan “belediye birlikleri üzerinden kaynak aktarımı” yönteminin en somut örneklerinden biri de TDBB – Ceyhan Belediyesi işbirliğinde başlatılan, Adana Büyükşehir Belediyesi’nin destekleriyle gerçekleştirilen “Koca Yusuf’un Evinin Restorasyonu Projesi”dir.

Koca Yusuf, günümüzde Bulgaristan sınırlarında bulunan Şumnu Kasabası’nın Karalar Köyü’nde doğmuştur. Çocukluğu milliyetçilik hareketleri nedeni ile Bulgarların Türk köylerini bastığı bir ortamda geçmiştir. Koca Yusuf, büyük güreş ustalarından güreş dersi almış, Avrupa ve Amerika’da güreşerek “Cihan Pehlivanı” unvanını edinmiştir. Koca Yusuf grekoroman güreşi yapan ilk Türk pehlivandır. Bu sebeple Türkiye için önemli ve yaşatılması gereken bir isimdir.

TDBB, kültürel mirasın korunması alanında bir çok proje üretmekle beraber bunların hepsi soyut kültürel miras alanındadır. Sadece “Koca Yusuf Evi Restorasyon Projesi” somut kültürel miras alanındadır. Çalışmada da bu sebeple bu proje örnek uygulama olarak seçilmiştir.

Kentlerin tarihi ve kültürel kimliklerini koruyucu çalışmalar yapan TDBB'den, Bulgaristan'ın Hitrino Belediyesi tarafından gönderilen resmi yazı ile belediye sınırları içerisinde yer alan dünyaca ünlü güreşçi Koca Yusuf'un evinin restorasyonu için destek talebinde bulunulmuştur (Ek 1).

TDBB, Hitrino Belediyesi'nden gelen talebi yönetim kurulunda aldığı karar ile Birlik üyesi Ceyhan Belediyesi'ne iletmış ve söz konusu proje için destek talebinde bulunmuştur. Ceyhan Belediyesi de konuyu Adana Büyükşehir Belediyesine aktarmış, Adana Büyükşehir Belediyesi de 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun, "Yurt dışı ilişkileri" bölümünü içeren 74. maddesinde yer alan; "Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir. Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahalli idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir. Birinci ve ikinci fıkra gereğince yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden İçişleri Bakanlığının izninin alınması zorunludur." (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, Erişim Tarihi: 17.02.2018) ibaresi kapsamında, İçişleri Bakanlığının izni ile Koca Yusuf'un evinin restorasyonu projesine sağlayacağı maddi desteğin TDBB aracılığı ile aktarılması kararını belediye meclisince almıştır (Ek 2).

TDBB Yönetim Kurulu tarafından alınan kararlar, şartlı bağış yöntemi ile Koca Yusuf'un evinin restore edilmesi şartıyla Birliğe aktarılan maddi desteği Bulgaristan Hitrino Belediyesi'nin hesabına aktarmıştır. Görüldüğü üzere söz konusu koruma projesi ile kültürel ve tarihi bir değerimizin korunmasına katkı sağlanmış ve Ceyhan Belediyesi ve Adana Büyükşehir Belediyesi TDBB üzerinden restorasyon için gerekli kaynak ilgili projede kullanılmak üzere aktarılmıştır.

4. SONUÇ

Türkiye'de, 19. yüzyıl sonlarında başlayan doğal ve kültürel varlıkların korunması çalışmaları günümüze kadar gelen dönemde önemli gelişmeler göstermiş olsa da pratikte karşılaşılan problemler tam anlamıyla çözülememiştir. Dikkatsiz bir şekilde yapılan kentleşme, özellikle tarihi kentlerin korunmasına amacıyla alınan önlemleri arka plana atmış, bu durum koruma konusunda somut adımların atılmasını engellemiştir.

Kültürel mirasın korunması ve sürekliliği, sağlıklı bir toplum yapısı için gereklidir. Bu nedenle, tarihi ve kültürel varlıklara daha çok değer verilmesi ve bunların gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması gerekmektedir. Kültürel mirasın yok olması sadece o kentin ve o kent halkının problemi değil, bütün insanlığın ortak problemidir. O halde kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasında tüm kurumlara olduğu gibi yerel yönetimlere de çeşitli görevler düşmektedir. Çünkü yerel yönetimlerin ana görevlerinden birisi de tarihsel, kültürel ve tabii kaynakların korunmasını sağlamaktır.

Koruma uygulamalarındaki en önemli sorun, mevzuat konusunda yaşanmaktadır. 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve 5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu incelendiğinde koruma görevinin Kültür ve Turizm

Bakanlığı koordinasyonunda, belediyelerin, il özel idarelerin, diğer bakanlıkların, sivil toplum örgütlerinin, uluslararası kuruluşların, üniversitelerin ve bilim adamlarının ortak çabaları ile yürütüldüğü ifade edilmiştir. Ancak kültürel ve tarihi değerlerin korunması yönündeki çabalar, merkezi yönetim tarafından etkin olmayan denetim nedeni ile sekteye uğramaktadır. Özellikle yurtdışındaki kültürel mirasın korunmasına yönelik projelere, belediyeler tarafından aktarılan mali kaynaklara yönelik verimsiz denetimler, belediyeleri tedirgin etmekte ve koruma yönündeki çabaları sekteye uğratabilmektedir.

Yurtdışındaki kültürel mirasın korunması için Belediyelerin, kültürel ve tarihi mirasın korunmasına yönelik girişimlerde genellikle tercih ettikleri yöntem, hem denetim hem de hesap verilebilirlik açısından bu yardımları Belediye Birlikleri aracılığı ile yapmak olmuştur. Belediyeler, meclislerince alınacak bir kararla yurtdışındaki kültürel mirasın koruma projelerine sağlayacakları mali kaynağı öncelikle Belediye Birliği'ne aktarmaktadır. Söz konusu projeye göre, Birliğin yetkili organları tarafından onaylandıktan sonra Birlik tarafından oluşturulan bir heyetle koruma yapılacak yapının yerinde incelenmesi için yapının bulunduğu ülkeye teknik gezi seyahatleri yapılmakta ve belediyelere inceleme raporları sunulmaktadır. Bu da adımların daha verimli atılmasını sağlamaktadır.

Ülkemizdeki yanlış anlayışlardan birisi de kültürel ve tarihi mirasın korunmasına yönelik çabaların genellikle yurtiçinde yoğunlaştırılmasıdır. Mevcut mevzuat incelendiğinde yerel yönetimleri özellikle de belediyeleri ilgilendiren kültürel ve tarihi değerlerin korunmasına yönelik yasalar genellikle ülke içinde yapılacak koruma projelerini kapsamaktadır. Yurtdışındaki koruma projelerine yönelik ise 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 18. maddesinde “...İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahalli idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına ...” ibaresi yer almaktadır. Ancak ülkemizin yurtdışında ve özellikle Balkanlarda sahip olduğu sayısız kültürel ve tarihi değerleri bulunmaktadır. Bunun için yasa koyucuların bu konuda detaylı bir çalışma yapması ve belediyelerin bu kısıtlayıcı hükümlerden arındırılması gerekmektedir. Ayrıca belediyelerin yurtdışında yapacakları yardımlar için mevzuatta ön şart kabul olarak kabul edilen “kardeş şehir olmak” ibaresi zorunlu olmaktan çıkarılmalı, kaynakların etkin kullanılması ile ilgili denetim mekanizmaları oluşturularak kaynak israfının önüne geçilmeli ve böylece belediyelerin, kültürel ve tarihi mirasın korunmasına yönelik olarak önü açılmalıdır. Ayrıca mevcut yasalar düzenlenene kadar yerel yönetimler, söz konusu koruma projeleri ile ilgili mahalli idare birliklerine yönlendirilmeli ve ülke genelinde koruma bilinci oluşturularak özellikle yurtdışındaki değerlerin korunması etkin bir şekilde yapılmalıdır. Ayrıca, tarihsel ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik çabalarda; merkezi ve yerel idareler, özel sektör ve sivil toplum örgütleri arasında güçlü bir birliktelik oluşturulmalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, yerel idarelere yönelik kültürel mirasın korunması, onarımı ve bakımının yapılması için destek vermeli ve oluşturulacak projeler kapsamında bütçe ayrılmalıdır. Korumaya ayrılan miktar artırılmadığı sürece korumacılığın gelişmesi beklenmemelidir.

Sonuç olarak, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında etkinliğin sağlanması için yasal boyutta gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Öncelikle kaynak sorunu halledilmeli, 5393 sayılı Belediye Kanununda ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda korumacılığı özendirici ve destekleyici hükümler içeren değişiklikler yapılmalıdır.

Kaynakça

Ahmad, Y., (2006), The scope and definition of heritage: From tangible to intangible. *International Journal of Heritage Studies*, 12 (3).

Asatekin, G., (2004), **Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin Nasıl Korumalıyız?**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DÖSİM Basımevi, Ankara.

Aslan, Z., and Ardemagni, M., (2006), Introducing Young People To The Protection Of Heritage Sites And Historic Cites, www.icrom.org, Erişim Tarihi 16.10.2017.

Bozlağan, R. ve Demirkaya, Y., (2008), Türkiye’de Yerel Yönetimler, Nobel Basımevi, Ankara.

Çelik, D. ve Yazgan, M. E., (2007), *Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 9 (11).

Çelen, Mustafa (2012), *Bulgaristan’da Yerel Yönetimler*, Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi, Cilt 13, Sayı 2.

Çomak, Hasret ve Gökalp Kutlu, Ayşegül (2014), *Uluslararası Güvenlik Kongresi*, Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Kocaeli.

Dalkılıç, N. (2007), Midyat-Kültürel Zenginliğin Korunması, ÇEKÜL Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, İstanbul.

Daoudov, M., (2013), **Yerel Dış Politikanın Temelleri**, Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, Kaplan Ofset, İstanbul.

Dedehayır, H., (2008), *Somut Olmayan Kültürel Mirası Korumak ve Yaşatmak*, Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik.

Demirkol, Mustafa (2017), *Türkiye’de Adem-i Merkezîyetçilik Açısından 1973 Seçimleri Öncesi ve Sonrası Kentsel Siyasetin Önemi*, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 12.

Eker, K., (2005), Atatürk ve Milli Kültür, Uluslararası Atatürk ve Güzel Sanatlar Sempozyumu Bildirileri, Cumhuriyet Kültür ve Tanıtım Vakfı Yayınları, Ankara.

Ekinci, O. (2003), Kültürel ve doğal mirasın korunması. G.Tarı (Editör), Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu, 22–24 Kasım 2001, Ofset Filmcilik Matbaacılık, İstanbul.

Erder, C., (1999), *Tarihi Çevre Kaygısı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.

Güvenç, B., (1993), İnsan ve Kültür, IV. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Güler, Birgül (1995), *Bulgaristan’da Yerel Yönetimler*, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 4 Sayı 1.

Kili, S., ve Gözübüyük, A. Ş., (2000), Türk Anayasa Metinleri: Sened-i İttifaktan Günümüze, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Köseoğlu, M., (2010), *Yerel Yönetim Birliklerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Türk İdare Dergisi, Sayı: 468, T.C. İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara.

Madran, E., (2010), Türkiye, Geçmişten Geleceğe Bir Kültürel Miras, www.kultur.gov.tr, Erişim Tarihi: 18.11.2017.

Yıldızturnan, M., (2010), **Atatürk ve Müze**, www.kultur.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.11.2017.

Oğuz, Ö., (2007), *UNESCO, Kültür ve Türkiye*, Milli Folklor, 19 (73).

Oğuz, Ö., (2006), *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ve Halkbilimi*, II. Halkbilimi Sempozyumu Halkbiliminde Ergenlik ve Erginlik Olgusu Bildiriler Kitabı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayın No: 25, Eskişehir.

Örnek, V.S., (1971), Etnoloji Sözlüğü, A.Ü.D.T.C.F. Yayını, No: 200, Ankara.

Pearson, M., ve Sullivan, S., (1995), *Loking After Heritage Places: The Basic Of Heritage Planning For Managers, Landowners And Administrators*, Melbourne University Press, Melbourne.

Sey, Y., (2003), *Sürdürülebilir Kalkınma / Tarihi Kültürel Mirasın Korunması, Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Tematik Paneli, Vizyon 2023: Bilim Ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi*, <http://www.tubitak.gov.tr>, Erişim Tarihi:01.11.2017.

Tapan, M., (1998), *Cumhuriyet Döneminde Doğa ve Kültür Varlıklarını Koruyamamanın Korunması, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Türk Dünyası Belediyeler Birliği Faaliyet Raporları, 2011-2015.

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), (2012), *Kardeş Şehirler, Uluslararası Belediye İşbirlikleri ve Birliğimizin Rolü*, İller ve Belediyeler Dergisi, Sistem Ofset. Ankara.

Uhri, A., (2002), *Kültür Turizminin Bir Alt Kolu Olarak Prehistorik Yerleşimler*, 2. Turizm Şurası Bildirileri, Ankara.

UNESCO (1954), *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention 1954*. Web: <http://www.unesco.org/new/en/unesco/>, Erişim Tarihi: 21.10.2017.

UNESCO (2003), **Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi** ve UNESCO (1972), **Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi**, www.unesco.org.tr, Erişim 16.10.2017.

Usal, A. ve Kuşluvan Z., (2002), *Davranış Bilimleri, Sosyal Psikoloji*, Barış Yayınları, İzmir.

Üçcan, F., (2002), *Kültür Mirasımız*, Şekerbank Kültür Yayınları, Ankara.

Yılmaz, G. ve Üçer, Z.A.G., (2004), *Türkiye'de Kentsel Koruma Sürecinde Kurumsal Yapı ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir Değerlendirme*, Ege Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, 3 (51).

Yücel. Y. ve Yediylidiz, B., (1990), "Tarih ve Kültür" Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler, AKDITYK AKM Yayını, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası.

Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası.

5393 Sayılı Belediye Kanunu

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

www.anadolujansi.gov.tr, Erişim Tarihi: 26.12.2017.

www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060121-1.htm, Erişim 13.10.2017.

www.kulturvarliklari.gov.tr, Erişim Tarihi: 17.09.2017.

www.kultur.gov.tr, Erişim Tarihi: 17.09.2017.

www.akademik.maltepe.edu.tr/~ismailbasoglu/venedik_tuzuk.pdf, Erişim 20.10.2017.

www.tdbb.org.tr, Erişim Tarihi: 01.12.2017.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, Erişim Tarihi:10.11.2017.